

ШЫН ОРКЕСТР КЛАЗЫНГА БЕРДИНГЕН АЖЫЛЫМ

Кызылдын уран чүдү үчүн элестини национал оркестр салбырына ада-не хуралы конуш болуп эртинеги чоңа ташытырса эки боор деп болдым.

Чоокта чаа ажиттыган ол сабырда 40 хире сургуулар хаара туттуган. Национал оркестр клазынын башкылары ноябрь 14-ге ада-не хуралы эрттерине-беле чаалаа бижиктерин баш бурунгар таратканар. Ада-нелер черни ырак дийеи, акиш-төгөрүк хараманмайи, шүптү чедиң келгенер. Оларын арыш-шарайы өөрүшүдүгү, ары-силыг кеттиңер. Боттарын районнарында чүү болуп турарын, ажал-жиян айтыржыа чугалашкан, байыралл шичилыг чоруп турганын көрөш магадап турдум.

Тыаа улустун хөгжүм керекселеринин дугайында лекция тыңген соодада конвент элесте: Бөштөй чыгылганга (башкысы Татьяна Балдан) бир кичи-ле бир чогаал күрөчө, алды кичи ойноан. Да, разында игилерге, бызанычаларга алды кичи (башкысы Алина Оюн), доштуруларга, чыныларга алды кичи (башкысы Сайма Хомукчу), хөгмөйтө беш кичи (башкысы Хунштар-оол Ооржаа) шүптү 23 кичи 23 пьесаларына (чогаалдары) ойнал келдге, кичи чалгызарлар туржук, ам-ада, ам-ада деп болуп олуур. «Э-э-э, эр-белдер-ди». Олар чүгө бир, ийн курстарын сургууларда, ол хиреде конвентке арык ойналды. Адак соода беш оодун аякында хөгмөйтө үш хевирине, урулар хөгмөйтөдөгү, ада-не, лерин, башкыларын хей-ады көдүрүлү, үзүктөл чок алды чакышкымы-биле шынаар.

Ам-на манал олуурган хуралымыс эгелен. Игл, бызаныч башкысы Алина Оюн, өөрөдөгүлөрдө дашкар класс башкысы Татьяна Оюн, хөгмөйтө башкысы Хунштар-оол Ооржаа, үлүшүнүн өөрөдөгү хөгмөйтөдөгү ажалымын дугайын бирден бир чокка сайгарыл чугалашканар. Шыныга өөрөдөгү эрелечини эл А. Оскин: «Учыншын өскө салбырдыан бо салбыр өскө салын турар, корум-чүрүмү ийн, эл-пайырадыг, стипендияны кызаткан кичи

«Ажыл-жиян айтыржыа чугалашкан, байыралл шичилыг чоруп турганын көрөш магадап турдум».

чөк, өөрөдөгүлөрдө хөгмөйтө шүптү багай өөрөдөгү турар кичи боза чок, бул бурчун кичи чөлөккөргө багай лемдек аперчөк, оозун эдил азыр кичи бар, мичалла-даа үндүрүлүшүр кичи чок» деп чугалашканар. Оон улам мичалдан бедитен хөгмөйтөдөгү стипендия ал тур сургуулар бо салбырды хей болуп турар. Оларга Алдар Дамдин, Чодрора Туянт, Оля Яаада, Мира Доким болгаш өскө-лө-даа хамааржыр.

Ада-нелерде элден каш кичи уруларга, оолдары-биле канчаар хуралашкан, оларга канчаар дуулап турар дугайында чугалап, колдуу-ла йадыда чугалап, колдуу-ла кичи-талуу башкыларын канчаар кичи-талуу, эки өөрөдөгү турарын чыгып чыкканар илереп, каап турдулар. Шыныга, оларын өөрөдөгү арка, чөк, бири кыккучу бешин сургууларды бо кыккучу саада конвентке мичаар чараш

(Уланчын. Элези № № 231, 233, 234 «Шыяла»).

УЖЕН-МУНЧУ
Уем-биле хей-ады кирип, Ужен-мунчу болу бердим.

1954 чылдын январь 13-ге кежээлукте бажымыга олурумга, СЭКП Шаур райкоунун бири секретары Ондар Лосан-Серен чедиң келген, мичаа ады: «Силерни 30 мунчуларын салыгга кичир, «Коммунизмче орук» колхозту дарганыга сумелээр деп тур бис. Бо талазы-биле айтыртыг райкомун бюро кежигүнери-биле чугалашкан нүсө. Партия обкомунга адырдык болган кичи мен. Ичанган чедиң келгеним бо.

Боданып алшар аа». Ичан Шаур районун кааза ажалгай болган белектерде эргелесинга дарганыга ажалдап турганым ол. Таштык 28 хардыг турган мен.

«Коммунизмче орук» колхозту ажал-шичилеринин ийити хуралы эрпей, тавыры Ичане боурун, адаа олурун, колхоз дарганыга бадылааным мичаа баш бурунгар амиланын каан чүсө. Бир-тээ, колхоз даргаларын чөпшөр-режисин болганыма, бир эрсе согуп адаа, ол колхозту экономиканын көдүрүдө чүдөн эгелерин, канчаар ажалдарын дамып чыса болдун, уду чыдап чыда хондун.

Ол үсө хурал-сугалааны ажал шагаан эртербес чарч турганында отет-сонгудалыг хуралды кежээ алды шакта эгелен. Колхоз баштаар черини ичелетин Баазаар Куулар, ревизия коммиссиянын отетун Монгуш Дамдин-оол кылганар. Ичан санал-шүтүчүлөк амгы-ны дег эрсе, эрге-дужал, арин-нүр барымадалаас, келергей чыгып байдалга эртер турган. Хуралга 17 кичи санал берген, бар четтерини сойгалап ичелетин, моон сонгаар мал, иер ажалын канчаар эжидеги, сууржук байдалга катталып, шичилерин, амилардык кудуларын канчаар белектерини чугуна айтырларымы көдүргөтөр.

Организастыг айтыргы талазы-биле партия райкомуну бири секретары О. Н. Лосан-Серен СЭКП ТК-нын сөзгөрү Пленумуну көдөр ажал-агыны көдүрүр кемчелер дугайында доктаалым тайылбырлаштыган, силерниг колхозту дарганыга агроном тускай эртемниг Александр Тавасан Шаалыны сонгуур партия райкомуну бюрору сумелээр тур дашу олурум адым.

Бир дугаарында колхозту партия эге организастык секретары Монгуш Дамдин санал берген: — Шаалыны колхоз дарганыга сонгуур дашу сүмези

шип-дыр. Чүгө даше оон ажалыны кызуурун, ажал, амиларын эл билер мен. Оон адазы Тана Делегенович Куулар-биле 1930 чылдыг үймезин чыла шаарына кады киржиң чораш бис. Бораш Шының Моолдуг-Хеминга кырынга орук-чиркати эки билер ажалымы-биле кызыл шеригдерин мурунга Тана Куулар-биле чоруп олуруваста, кызаа кырында ак дээрбечилер кенертен боолай берген. Алытарымыска өлүр дегет, а бистер аваштыр-кашпагымыс-биле оларын чүгө-чулар, эзер-чонаан союп четтигай, өскө аттарын дөртөш, ак дээрбечилерини когун үсө узуушканы бис. Ичанганш «Ада көрбөзүн олгу көрөдүн, партияныг олгу бистин колхозту дарганыга сонгуур дашуун ичин-биле дөткөн тур мен — дашу, олурум адым.

Улаштыр Монгуш Шаратай, Монгуш Базыр болу дашу шүптү 15 кичи санал берип, кызыл партияны Монгуш Дамдинки бир үй-биле дөткөтөр.

Бадылааным чүс хуу болган. Мээн ичелетин дашу дашу деп чүсө-даа ажак, тура халымынга бешин бурун кодайдым, черге дөткөйдүм турган шыкша сагышым чүсө болган. Мен-даа хей чүсө чугалашкан, бугу-ле колхозчуларын иделетин бүтүрөтү, кучкумун, бажымын зарум чокка берип ажалдарымын хулаштым. Оон соода баштаар черини кежигүнер колхоз дарганы-биле кады 9 кичини сонгал. Оларга Монгуш Дамдин, Монгуш Ичин, Ховалыг Самбылдай, Монгуш Базыр-оол, Монгуш Дагда, Монгуш Шамдар-Белек, Монгуш Хурек-оол, Монгуш Дамдин-оол олар сонгуканар. Ревизия коммиссиянын составына 3 кичини, дарганын Монгуш Кур-Базырын бадылаан. Ичанганш бугу колхозчуларын хуралы дүңкөткөн 3 шакта ажалып дооскан.

Баштаар черин бир дугаар хуралыга кызуурун эконо-миканын көдүрүрүнүн кол кемчелерин ажалдап кылар коммиссияны тургаскан. Оон составына мени баштаар 10 кичини бадылаан, оларын арзында мал болган чер ажалымын тускай эртемнигтер Оюн Лас-Хон, Кужуттэ Эртинс болгон Монгуш Сомам база киргенер. Ол коммиссияны ажалдап кылган кемчелер баштаар черин дарганында болган хуралыга сайгарга, колхозчуларын ийити хуралыга чугалашкан, немелде-казылааларын кылап турган, бадылап алган. Илаа кыныг кемчелерин дашу ол чорудары болган кыдык кол соруларын мурунча турарын бирден бир чок өөрөдөгү көргөн. Бир чүдүдө, колхозчуларын сууржук бай-

далче шичилерин турган. Оун күрөдүрүлө, күш-ажыл кымын шылар кичилер ам-даа колхоз төвөгчү бөлүмүзүмүн, боттарын хуу ажал-агыны-ныг ажалы-биле чер-быдагар чурттан турарын барыла-лаан, чүгө хар эрип, чылап келер билес, оларын колхоз төвөгчү чыгыс черге беле хондуруп аларын шичилерин бис. Ийн чүдүдө, мал, чер ажалын көдүрүрүнүн колхозту ийителестирген мал бис хуу малды кады тургузары шактыгы деп санааш, норма саугаар ийн аны уруп тургузары чугула деп шичилердеим. Үш чүдүдө, сугаттыг чери калбары-тын-биле Шыныг хеминга баткан дөстүг Көк-Сайыр бугузын бугу чоунун шөф күжү-биле казып ажиткан, оон дашуурун сугатарын, тара-лаа шылуң 250-300 гектар чедирген чугула деп көрөдү. Дөрт чүдүдө, колхоз бугу үрөтүлүшүрүнүн күш-чүрү-нүнчү таралым үдөр, харын-лаа орулга кичир алары-биле күрүңгө дүжар. Беш чүдүдө, колхозчуларын сууржук байдалга кылган, оларын бажым-балгат-биле хандыларын барымадалаш, суурга чыдаан чыгыс ай көрөдүр 20 өргө чурттар бажымын тудар сорулган салган бис.

Колхозка немелде олурулар кирип алар сорулга-биле кат-чымис, тоорук бажыра, тускай эконоларын тургаскан, чыгган кады болган тооруну күрүңгө дүжар. Школарын ийн оттулар топка-чыкын кымык үсө хап белекчөш, ачка-оругаымын кирип алар аянону бугун чыл дугурунда ажалдадыр. Күсү аяныр сөзүнуун үсөдө белекчөш конторазы-биле керзини чаргаш, ачаларын ачкылар турган, орулга кирип алар. Ол сорулга-биле 1954 чылдын күзүндө 7-7 кичи составтыг 8 эконону дашыдап үндүрөтөр.

Устунга ажалдап кылган кемчелерин амиларга бот-тамырлары-биле январын ийити чартында бугу колхозчулар чыгыс кичи дег баян көдүрүшүрүн-биле хей-ныгым үгет. Шыныгте болган Хам-Дыг бажыга кол хирезин беле мандаларын ол черинге дашу боттор 4 эконону организастап тургаскан. 1954 чылдын кымынчада «ГАЗ-51» деп маркалыг дугаары 29-60 чыгыс машинаны алган бис. Бир дугаар колаачымыс Андрей Маалыр деп кичи, ТАР-нын баштайгы чолаачыларын бирөөн Монгуш Сейди-оол база бистин колхозту кежигүрү болуп чурттап, ажалдап турган. Ичанганш ол чыгыс машинамыс ийн эчелеге кирипкен бис. Дүңкөткөнгө Монгуш Сейди-оол, дүңдүкүзүңге Ан-

дрей Маалыр ажалдап турганар. Ол чыгыс машина-биле күнүс ажалар нежүрер, мал чөм, ийи-бээр бригадаларга ажалдап колхозчуларын сөөртүр дашу, чүңү кыла-бас дээр, ол хирезинде шүптү-зүңга четтигин турган. Дүңкө үсөл ишес когун алган, чүдүкү база сөөртүп турган бис. Хүндүсүкү чүдүрүчүлөргө тургү бригадаларын кежигүнер, дүңкөткөнгө колхоз баштаар черини кежигүнер, тускай эртемниглер, партия эге организастык бөсө кежигүнери ажалдап турганар. Колхоз дарганы кичи өскөлөргө бугу талазы-биле үдөгөр көргүдөр дашу кады кылар чүсө. Чүдүктү чүдүрүп турда, оон бажым барып сөгүрүн ап, биче чолдак хирезин, апаз бешин чылымын, көдүрүш, ол талакы эгнэ бажынга барып салар мен. Мелээ бир кыккучу турган, оон ол талакы эгненин кыры ойдун калган. Чыгыс автономияшымыс-биле Шыныгтин Эл-Алардан бир дүңкө дашу кыккөчөгө чедер 6 рейсти кымып турган бис. Тайгага кол хирезин-биле ийн алдерин Монгуш Чылбай, Куулар Дондуг-оол, Монгуш Очур-оол, Монгуш Чыдайма олар шыгарган турганар.

Тайгага ажалдап тургучуларын поварлардыг Донгак Шойгар биле Монгуш Манзырчык кызымаккай үдөгөр-чөккөткө ажалдап турганар. Тайгадан чүдүк сөөртүргө дүңкө эчелеге ажалдап кара чыгыс машинамыс кылаач-даа четтикес деп чүсөн билем, 30 хире волочулардыг аштардыг ар, херезин колхозчуларын доктаамал эконону тургуза шап алган бис. Оларын кайгычак кыра-кымыл ажалдап турганын ам сактып болуп олурурга, кичи кайгар-дыр, харын-даа чамдык улус бүтүрөс-даа чадавас.

Херезин туудугучулар эр уаустан дулак чок ажалдап турганар. Эи малаыг Монгуш Алап, Ховалыг Өмчөт, Ховалыг Кертик, Монгуш Анай, Монгуш Ичин, Монгуш Кертик болгон оон-даа өскө-лөргө тайгадан 4 уауу чүдүктөрүн ийн-ийн алыгы волочулары-биле дүңкө сөөртүп алган, суурга улус турбулаа чедиң келер турганар. Ол ийн-чыгыс таваралгаар эвес, кыккучу өттүр мичаар сөөртүп турдулар.

Час дүжүп, чылап бээр бис, херезин туудугучулар чүдүктөрүн чоуп кириптер. Баштайгы хунерсе шөвөр эр туудугучуларын иштинде 2-3 бизанычлар херезин уудуска эйтти берип, казы чоуп ажалдап турганар, а оон соода херезин туудугучулар алгы эконолар кыдыр чөпүн, шуудан ажалдап чоруп бээр апарганар. Суурга бажымын

туудуларын 7-7 кичи составтыг 4 эконо, бир айда-ла 4 чурттага бажымын тууду доошуп, ажалдага кирип турганар. Ол-ла бугуну тууду бригадалары Монгуш Дамдин-оол баштап удуруп турган. Ичан чоруп чылап ийити чартында ийн адыл пилораманы база ажалдадып алган бис. Оон шуут-ла бугу 24 мик шитине ажалдадып, Монгуш Матрай-оол шуауру бажымын келген. Колхозчуларын, эконоларын, бригадаларын арзынга калбарган социалдыг чарыш белек тунелде чедирген: чурталгамын чыгыс ай хевиринг 20 бажымын, малга эки шывардыг 6 кажаалар туттуган. Тууду талазы-биле чыл келген тууду-на улам колу болган үдөгөргө ажалдарын тууду-жуларын кымын чынык болу берген. 1956 чылда чүгө херезин туудугучуларын кир-жилеге-биле 25 автономия кичир арып даштан элпек чыгыс гаражты чыгыс чыл шитине тууду дооскан. Оун херезин туудуку Өмчөт Ховалыг удуруп турган. Техника талазы-биле төлөвөлдө хажыттын кылырныгу улус дүзүмү районуу тууду кыла-дынын эргелечкин Александр Ойдуң хун бугу ботталдыртып турган. Ол төрөк ам-даа ола-ла хевир ажалдап турбуш-көргөсүнерини мога-шчылга белекчөш күш-ажыл, өөрүшүлүгү арыш-шарайы, ыр-шоору карамаа бестүг, кулаамга дашыдап келер.

«Коммунизмче орук» колхозту туудугучуларын күш-ажымын партия болган совет организан белин-биле үсөлөн. 1954 чылдан 1959 чылга чедер СЭКП обкомуну, өдө-күсөкүмөнү, обкомфранделенин болган ВЛКСМ обкомуну колхозтар арзынга тууду-сууржуда болган культурамилер талазы-биле шичилер кымып туктарын улаштыр тымып келген. Ол чык-каш районуу социалдыг чарыкыныгу уаза-ларга бири черин ээлеп, кымып туктар, хундулук бижиктер-биле шына-лында келген. Тууду бригадалары Дамдин-оол Монгуш «Күш-малакылы» дашкыч деп били. Ушунга тыныш-биле бижиктинге колхозу амилар дугайында ийитин ирлар ам-ада радио дамчытыр кылышканар, ол үсн беш ам-ада сагынардымын со-дун болгаш амынканчын:

Чырык, чыгы бажым тууду Чылаан чылап өзүп турар, Шынап чараш колхоз төсү Шынап күштүг болбайт канчал!

Александр ШААЛЫ.
(Уланчылмы).

АЛЕХИНИНГ 100 ХАРЛААНЫНГА

Улус шыдырачыга тураскааткай маргалдаа Москвага эртен. Адаа шылар фондуну кылдыр 60 муң доллар чыгган турган. Ол улус маргалдаага сөөлү үсө делегейде эл-сүрөз алган эл шыкыр 8 грөмсейтер ойлоан. Миник чурттуг шыдырачы Борис Гельфанд болгаш ийити грөмсейтер Вишаванат Ананд олар каймы-даа 4,5-4,5 сан-

ымг болуп, бири черин ээлээр. Оларын кичи бур-дугуңге 17,5 муң доллар шына-лында тымыкты. Олар каймы-даа Анатолий Карповту уткан салгыларын коңчү үсөл-дөшөр.

Алехини эң чараш салгы-лар лашу тускай шыдыларын грөмсейтердер М. Ботвинник, М. Найдорф болгаш А.

Ляпенталь олар тымыска-нар.

Венгрияга эрткин делегей маргалдаанын Россиянын шыдыраачылары команда талазы-биле бири чери ээлээр, Европа чемпиону аты чаалап алган Бистин шыдык ко-мандамысты Гарри Каспаров удуруп чораш.

Ляпенталь олар тымыска-нар.

Венгрияга эрткин делегей маргалдаанын Россиянын шыдыраачылары команда талазы-биле бири чери ээлээр, Европа чемпиону аты чаалап алган Бистин шыдык ко-мандамысты Гарри Каспаров удуруп чораш.

Ляпенталь олар тымыска-нар.

Венгрияга эрткин делегей маргалдаанын Россиянын шыдыраачылары команда талазы-биле бири чери ээлээр, Европа чемпиону аты чаалап алган Бистин шыдык ко-мандамысты Гарри Каспаров удуруп чораш.

Ляпенталь олар тымыска-нар.

Венгрияга эрткин делегей маргалдаанын Россиянын шыдыраачылары команда талазы-биле бири чери ээлээр, Европа чемпиону аты чаалап алган Бистин шыдык ко-мандамысты Гарри Каспаров удуруп чораш.

Ляпенталь олар тымыска-нар.

Венгрияга эрткин делегей маргалдаанын Россиянын шыдыраачылары команда талазы-биле бири чери ээлээр, Европа чемпиону аты чаалап алган Бистин шыдык ко-мандамысты Гарри Каспаров удуруп чораш.

Ном болгаш номчукчу

«Күдөөлөргөн» ХАЙЫ

«Күдөөлөргөн» хайы база турар. Бо улаада ону чарылда-ламыр дашу, оларын «катын» манааш турупкан эс. Кы-зылга чере келер мезе бо дашу, каш хонур манадым. Өш-биле хөмөй — сураг. Оон Санигадайлан келген Өмөт Чингитке таваржы бердим. «Камы есидик, акаа. Кууа бажычче чорупту деп бо. Ичанчаар база бир хонук эртин. Ичанчаа-даа даштадылаа куду-лауу бедиринге, кайнаар-даа чайлар ара чок бо ут-кучуп келди. Амарай-ла бер-дим дегер даа, хордан-на чар-быттымын эгелесим:

— Сөөн ол «Күдөөлөргөн» мөңө ийн хондур дашу бер-белер. Даштадыр хунерсе кыдыр ужураду ажалымын кыдырбайдылар. Ону сенээ чугалашканы, кымы чугала-шар мен? Ам олар салды-ма-галын, ада-оран кызыл чорук-канын айынан Мия бо хо-нуктарда бешин та чеже кичи ажал-херезин чар-дыктарын, та чеже кичини салгы-сеткини дүвүрөткөн чүсө, билеп түр сөн бе? Ичанга «Күдөөлөргөн» чогум канчал тып алдым? Хайыг чүсөлө-дир оң, ам-ада сагышымды ирээтин түр.

Сеткилини дүвүрөдөп чораш болгаларымын хачу утга те-каапкан, аар чокту өңдөн чыа ийдиңе чүсө дег, кичи-киче амырал көрүп түр мен. Кичи эгелесиде кайгай бөс-гөн шыкыл болду, Оон ол «Күдөөлөргөн» чогум күдөөлөр эвес, а оон чогаатканы ному-ну азы болган дээрин бил-дип хааш, каттырып-ла эгел-еди. Чүсө-даа чугалаар хары-ныч жок: Бу! Бу-бу! Бу-бу-лу болдум, акаа! Силерни дүвүрөткөн, буруулу бол-ду!».

Чоокта чаа, Тыныш Чо-гаалчылар эреленин тургу-туганындаан бээр 30 чыл бол-

ган оюнга Тес-Хемден келген Тирин Моторка мичаар ужураштым.

Чогум токуу мени өөрту. Тургузу, киржикчилерин чар-га-сооду болгаш ову-рхар-лар тымыгып, чараш, Илап кылдыган-дым. Ном каш чыл бурунгар бижиттинге-даа бол-ду, Илаа амиларды амыр чүдүрүшүр биле үнөш болду. Шүптү-лекчээр кичи чам-дын домактарга болгаш сөс-терге «калдыгып» магачок. Чижээлдег, «Айылы чок чо-дук техниканын сгыр». До-макты дөрт отундаларга, чер-ле мичаа бээр, «Оола-ондун болдурунун чүрүмү сажу-рун» дашу болза, хунун ажалгап турар ору сөзүсүс-кө элден чок болуп ийик. Че, ол-даа кызыл, хамык ужу-р — «Күдөөлөргөн» болганымста. А «Күдөөлөргөн» турла, «Кели-нер» кай бээр деп!

Моторк Айыжыевия — ажалычын кичи, Кара ажал-га мен оон-биле чере быра-жын шыдаас мен. Хем кир-генде — каттаар, кыжыра-налар, а тайга үңгөндө — ачаар, диннээр. Аллак-Даян-дан тарбатканал өскөн

Боду бичекке, тырын, Ур-дугу-ле каттырып чоруп. «Оон өскө чыныг эвес.» Чу-гаазы оожум, үнү чысас. Кы-лаштары база ийик. «Чыг-ка хой тургаскан» амынган хай-ийн. Ийиди херезинде хай-ийн ажалындаан чөпө чыдын кагбас хурал-сугала-ларга бо-ла көсүр. СЭРЭ-нин Журналистер эреленин болган Тыныш Чогаалчылар эреленин кежигүнү. Чогум боду — шүптүчү. Ам калбар чогаалче кирип, «Күдөөлөр-лө» болу берген бо-дур. «Кү-дөөлөргөн» күжүн көрүп, ам-лаа келишкенин ажалла, Айыжыевия.

Чооуу КАРА-КУСАЕ.

ФРАНЦИЯНЫҢ ЧЕПСЕКТИГ КҮШТЕРИ КАНДЫГЫЛ?

Эле тургустуларын, чартымын берге те-чедизинга чүгө Россияныг Чепсектиг Күштери таваржын турар деп санаар болза, ол шын эс болу-рар. Россияныг Чепсектиг Күштеринде болушкун-нарга, өскөргөсүлөргө дөмөбаскөк болушкунар Европанын чамдык курренин аринлардаа база бар болуп турар. Бугаарга ук чартыларын, өскө-рлеришкенин билдурган чылааганар бистин-ден элден өскө болган маладыг бооп турарын хем-дегээр херек.

Өскө чурттарын шериге-ларинге өскөргөсүлөргө болу-р-ган кол чылааганарын бир-рөөн — ол дээрге геополити-ктинг болгаш шериг-страте-тиктинг байдалдыг делегейде үндөсүн-биле өскөргөсүлө-дөр. Экономиктиг факторлар база биче эсө ролду ой-наан болгаш ойнаа-лаа тур-ар: боо-чепсекти адырсе бү-дүрүр талазы-биле чарыкша делегейин эи-не сайыра-йып күрүшкөсү бешин шына-пайн барган. Шыкын ажал-жыдылгы эртем-техниканы дугайында, оон-биле черге-дештер эи-не прөглекти, ке-дергей каалагып чаа-чаа боо-чепсектерин чогаалдып, бугу-руп турарында дугайында база уттуп болбос. Бугу кичи төрөдөгүлөргө чеже-даа катал узууларында четир боо-чепсек делегейде ам бе-зин бар болгай. Мындай бай-далдарын уружула АКШ, Велюбритания, Германия болуш чепсектиг күштерин чартын, чоорту кызырып эгелен.

Ийчага Барымын чүс чурттарында болуш чеп-сектиг күштерин удуг эс-чөпкө чартын эгелен кү-рүнө — Франция. Ол чуртун камгалдаа министрин Пьер Жюк чоокта чаа мичаа деп меделген: «Францияны ар-мызы ханы чарыкталарын үс-чадызын эгелен кирген, ук чарыкталар узуу хуусалыг болгаш амы чүс чылаан чүс-ле төвөгчүлө доошуган тур-уп болду».

Ийчага чартыларын чылап чок болурун дугайында Парижде элден каш чылдар бурунгар чугала-жык эгелен. Ийчаалжак шериг реформаның пламы дашу чаа чарыкталыг эрел-енин меделдээр терек. Францианын чепсектиг күш-теринин кол сорулгаларын мичаар тодарылаан (чаа байдаларга дүштүр). Бирээте, адалуу күчүнү дүзө-мү-биле мичаажымын

чаа байдалга ийиктирери; ийке, камгалал министринге болгаш чепсектиг күш-терини штаб начальнигыне дөрт чартыг шериг ра-вельказымы чыгыс ай эрел-ени тургустуларын арзам-беле кризистерин (дүштүр-лүг байдалары) баш бу-рунгар баян алары, бол-дурбазы, чайдалары; үште, Европага болган оон даш-тыр чөргөргө аринлар ара-ныг дашык чорудуулар кылыр-ын; аргаларын кал-бартын, оон ботталарында оперативтиг ийн кол штаб-тарын тургузары, оларын эргезинге эргежок чугула күштерин болгаш хөргөкчө-лөрн тускайлап бээр; дөртө, шериг күштерин бир черден өскө чердеже дүргөн олка-рын хандырып; беште, шет-тинге чаа келдиктериниң күсөл-биле четтелээр шериг

шы шөлөөр. Ийчагага ол шөгөлшканы бола Франци-анын бугу камгалалын үн-дөккө болушун, суг ада-ны-га чоруп ракетна-ардуу чепсектиг кемелерге даянып турар ужураду деп. Француз политиктиг уадуруга болган генералтиг санап турар.

Ийчага, Европага айык чок чорукту дөткери, Европа тургустуушкунуна база делегейин ол диванге кып-тык болуу дег кризистерин чайдаларына киржири.

Францианын шериг тургу-зууну үндөсүн чүү болуп турары? Ол дээрге нацио-нал шериг албанын (кел-дириниңиң) приналар, ук принцип бола кызылгы болгаш армияныг эреленин үндө-лөттөгөн. Чурттуг камгалал Европа ийителес-тиг эреленин биле НАТО-ла ий

